

สามนางผู้พลัดถิ่นในขุนช้างขุนแผน

The three female Diasporas in Khun Chang Khun Phan

ชลธิชา หอมพุ่ม**

บทคัดย่อ

การศึกษาตัวละครพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนตามแนวทฤษฎีโพสต์โคโลเนียล (Postcolonial) เรื่องคนพลัดถิ่น พบว่า มูลเหตุหลักที่ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นคนพลัดถิ่นคือ “ภาวะสงคราม” ทำให้ตัวละครพบวิถีชีวิตที่ยากลำบาก ถูกดูถูก สูญเสียอัตลักษณ์ เกิดความคับข้องใจ และแปลกแยกกับสังคมใหม่ ส่งผลให้ตัวละครเหล่านั้นกลายเป็นตัวละครปรปักษ์กับตัวละครเอก อันนำไปสู่จุดจบที่โศกเศร้า

Abstract

According to the analysis of Khun Chang Khun Phan by post-colonial theory in “diaspora” issue, the main cause that makes women become a diasporas is the war. Women suffered from the impact of diaspora. Furthermore, they were insulted, lost their identities, felt frustrated and resulted in the new social isolation. As a result, these women played the antagonistic roles in the literature and led them to the tragedy at last.

บทนำ

“คนพลัดถิ่น” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวรรณกรรมตามแนวทฤษฎีโพสต์โคโลเนียล (Postcolonial) หรือหลังอาณานิคม เป็นการศึกษาวิถีชีวิตของชนกลุ่มหนึ่ง ที่ต้องโยกย้ายจากสถานที่อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนไปสู่สถานที่ต่างๆ ด้วยภาวะที่แตกต่างกัน เช่น อพยพเพื่อหางานทำ ถูกกวาดต้อน และเป็นเครื่องบรรณาการ เป็นต้น ซึ่งการเป็นคนพลัดถิ่นได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลเหล่านั้นในหลายๆ ด้าน เช่น วัฒนธรรม การปรับตัว การถูกกดขี่ เป็นต้น

วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนปรากฏวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่นหลายคน ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ขอบเขตคนพลัดถิ่น คือ คนที่จากบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง มาสู่อีกเมืองหนึ่ง ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งตัวละครที่จัดได้ว่าเป็นคนพลัดถิ่นตามขอบเขตข้างต้น ได้แก่ นางลาวทอง นางสร้อยทอง และนางสร้อยฟ้า การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์คนพลัดถิ่นร่วมกับหลักทางจิตวิทยา เรื่องอารมณ์และความคับข้องใจ การศึกษาวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนด้วยทฤษฎีโพสต์โคโลเนียล (Postcolonial) จะทำให้เข้าใจจิตใจและพฤติกรรมของตัวละครได้มากขึ้น

*ปรับจากรายงานเรื่องคนพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน วิชาสัมมนาเรื่องขุนช้างขุนแผน (411439) ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2553 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

**อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. มูลเหตุและวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น

1.1 มูลเหตุของคนพลัดถิ่น

หญิงสาวพลัดถิ่นจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้แก่ นางลาวทอง นางสร้อยทอง และนางสร้อยฟ้า ซึ่งมูลเหตุแห่งการพลัดถิ่นนั้นล้วนมาจากภาวะสงครามด้วยกันทั้งสิ้น

1.1.1 นางลาวทอง นางลาวทองเป็นธิดาของนายบ้านจอมทอง ลาวทองต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นเมื่อนายบ้านจอมทองได้ยกนางลาวทองให้เป็นเมียพลายแก้ว เพื่อเป็นเครื่องบรรณาการแสดงความสวามิภักดิ์ต่อไทย ซึ่งจะทำให้บ้านจอมทองไม่ต้องสู้รบกับกองทัพไทย ดังนี้

ขอยมีแต่ลูกสาวลาวทอง
กับข้าของน้อยนาคิดมาหา
เจ้าลาวทองลูกแก้วผู้แววตา
ให้เป็นข้าช่วงใช้ไปจนตาย

(ขุนช้างขุนแผน : 213)

1.1.2 นางสร้อยทอง นางสร้อยทองเป็นธิดาเจ้าล้านช้าง ที่เจ้าเชียงใหม่ส่งสารไปสวามิภักดิ์ แต่เจ้าล้านช้างไม่ยอมยกให้และได้ส่งสารไปยังพระพันวษาว่าจะยกนางสร้อยทองให้ เนื่องจากเจ้าล้านช้างคิดแล้วว่ากองทัพไทยใหญ่และมีอำนาจมากกว่าเชียงใหม่ หากยกราชธิดาให้กับไทย ล้านช้างก็จะปลอดภัยจากกองทัพไทย และยังได้กองทัพไทยเป็นพันธมิตรอีกด้วย ดังนี้

อันพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
พระเดชปราบได้ทั้งไตรจักร
ตัวเจ้าไปเป็นข้าสามัคคี
ก็สมศักดิ์สมยศหมดทั้งปวง

(ขุนช้างขุนแผน : 266-567)

มูลเหตุที่ทำให้นางสร้อยทองกลายเป็นคนพลัดถิ่นคือเหตุผลเดียวกับลาวทองได้แก่ “ภาวะสงคราม” แต่นางสร้อยทองต่างจากลาวทองคือสำหรับนางสร้อยทองนั้นเป็นการพลัดถิ่นเพื่อให้บ้านเมืองของตนเองรอดพ้นจากสงคราม เนื่องจากพระเจ้าเชียงใหม่ส่งคนมาสวามิภักดิ์นางแต่พระบิดานางอยากยกนางให้กับพระพันวษา

มากกว่านางจึงกลายเป็นคนพลัดถิ่นเพราะป้องกันการเกิดสงครามระหว่างบ้านเมืองของตนเอง (ล้านช้าง) กับไทย ในขณะที่ลาวทองพลัดถิ่นในฐานะเครื่องบรรณาการเมื่อเกิดสงครามขึ้นแล้ว และเพื่อป้องกันการชาวจอมทองไม่ให้ถูกกวาดต้อนจากไทยนั่นเอง

1.1.3 นางสร้อยฟ้า นางสร้อยฟ้าเป็นธิดาเจ้าเชียงใหม่ นางต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นเพราะเจ้าเชียงใหม่ได้ชิงตัวนางสร้อยทองมา สมเด็จพระพันวษาจึงให้ขุนแผนกับ จมื่นไวยยกทัพมาปราบ เมื่อเจ้าเชียงใหม่แพ้จึงได้ส่งนางสร้อยฟ้าเป็นเครื่องราชบรรณาการ ดังนี้

เป็นกรรมของเรานะเจ้าเอ๋ย

แต่เกิดมาพ่อไม่เคยจะหาญหัก

ครั้งนี้ขัดสนจนใจนัก

เจ้าเหมือนที่พึ่งพักของบิดา

ตลอดถึงวงศ์ศานาญาติ

พระราชราษฎรเพื่อนยากมากหนักหนา

เป็นเชลยกองทัพเขาจับมา

เหมือนลูกยาช่วยยื้อให้รอดตลอดไป

(ขุนช้างขุนแผน : 783)

จากตอนที่ยกมาเห็นได้ว่านางสร้อยฟ้าต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นโดยมีมูลเหตุมาจาก “ภาวะสงคราม” เช่นเดียวกับลาวทอง และสร้อยทอง แต่สร้อยฟ้าถูกยกให้เป็นเครื่องราชบรรณาการเพื่อเป็นการลดหย่อนโทษจากการแพ้สงคราม

ดังนั้นสรุปได้ว่ามูลเหตุของคนพลัดถิ่นจากเรื่องขุนช้างขุนแผนมีสาเหตุหลักมาจาก “ภาวะสงคราม” โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องถูกส่งมาเป็นเครื่องราชบรรณาการทั้งกรณีป้องกันการถูกกวาดต้อน เช่น นางลาวทอง กรณีผูกสัมพันธ์มิตรกับเมืองใหญ่ เช่น นางสร้อยทอง และกรณีผ่อนผันโทษเมื่อแพ้สงคราม เช่นเดียวกับนางสร้อยฟ้า

1.2 วิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น

คนพลัดถิ่นที่ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนมาสู่ต่างเมือง มักถูกกดขี่ข่มเหงจากคนเมืองถูกด่าว่า ถูกดูถูก จึงทำให้มีความคับข้องใจ

1.2.1 ถูกดูถูก ถูกกดขี่ทางจิตใจ

- ถูกดูถูกว่าต่ำต้อยกว่าคนภาคกลาง

แสดงออกเด่นชัดจากคำดำที่แสดงการดูถูกว่าคนพลัดถิ่นต่ำต้อยกว่า ดังนี้

◆ คำดำของวันทองที่ตำลาลาทอง

เมื่อวันทองได้พบกับลาลาทองได้เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น การทะเลาะครั้งนี้วันทองได้ใช้คำดำที่แสดงนัยของการดูถูกคนพลัดถิ่นที่มาจากทางเหนือว่าเป็นคนที่ต่ำต้อยกว่าตน ดังตัวอย่าง

ชีชะถ้อยคำอีลาวดอน

แ่งอนไม่น้อยร้อยภาษา

งาข้างเนื้อไม้มีงได้มา

กูจะเกณฑ์ข้างงาออกไปรับ

(ขุนช้างขุนแผน : 277)

และ

ถึงกระนั้นก็การอะไรใคร

หรือข้างแท่งมึงเข้าไปจนคอหอย

ทุตอีลาวชาวป่าขึ้นหน้าลอย

แม้จะต่อเยเอาเลือดลงล้างตีน

...

ถึงผัวดำสักเท่าไรก็ไม่เกียด

จะต่อเยสักสิบเสี่ยงก็ไม่ว่า

นี่อีลาวชาวดอนค่อนข้างเจรา

อีกินกึ่งก่าบจะตบมัน

(ขุนช้างขุนแผน : 279)

บทที่ยกมาวันทองตำลาลาทองว่า “อีลาวดอน” “อีลาวชาวป่า” การดำเป็นลาวแสดงให้เห็นนัยของการดูถูกเชื้อชาติคนพลัดถิ่นว่าต่ำต้อยกว่าคนไทย เป็นชาวป่าชาวดงไร้วัฒนธรรม และคำดำที่ว่า “กินกึ่งก่าบ” มีนัยแสดงการดูถูกวัฒนธรรมการบริโภคของชาวลาวที่วันทองซึ่งมีฐานะเป็นตัวของคนเมืองรู้สึกต่ำต้อยกว่าตนเองและในวรรคที่ว่า “แม้จะต่อเยเอาเลือดลงล้างตีน” มีนัยของการเหยียดหยามที่ชัดเจน กล่าวคือ เลือดเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิต เป็นสิ่งที่มีคุณค่าของมนุษย์ทุกคน แต่วันทองกลับจะนำสิ่งที่มีคุณค่าของลาวทองนั้นก็คือ

“เลือด” มาล้างอวัยวะที่อยู่ต่ำสุดของตบนั้นก็คือ “ตีน”

◆ คำดำของทองประศรีที่ตำนางสร้อยฟ้า

สร้อยฟ้ามีฐานะเป็นเจ้ามาก่อนแต่ต้องมาเป็นลูกสะใภ้ของคนสามัญชนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงทำให้สร้อยฟ้ามักถูกตำว่าด้วยถ้อยคำที่รุนแรงเสมอๆ ดังตัวอย่าง

ทองประศรีร้องว่าอีหาลาว

ทำฉาวเจียวอีหมาชีเรือนเปื้อน

เทแบ่งแกล้งให้เลอะเปรอะทั้งเรือน

กระทะกระพ่อยต่อเยเกลื่อนลาวจัญไร

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

และ

ก็เพราะมึงอิงฉาวอีลาวโดน

ร้องตะโกนก้องบ้านอีคานหัก

อีเจ็ดร้อยหมาเปื้อนมันเหลือรัก

ทำอีกักมีฉาวอีลาวดอน

(ขุนช้างขุนแผน : 907)

จากตอนที่ยกมาทั้งสองตอนเห็นได้ชัดเจนว่าถ้อยคำที่ทองประศรีตำสร้อยฟ้ามีนัยของการดูถูกเชื้อชาติเช่นเดียวกับที่วันทองตำลาลาทอง คำดำมักจะเรียกสร้อยฟ้าว่า “อีลาว” เสมอ การย้ำคำว่าลาว และตำไปต่างๆ แสดงให้เห็นชัดเจนว่าคนไทยคิดว่าคนลาวต่ำต้อยกว่าตนเอง

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นมักถูกข่มเหง และมักถูกดูถูกว่าต่ำต้อยกว่าคนเมือง จากเรื่องคือคนลาวเสี่ยงใหม่ จอมทอง ถูกดูถูกว่าต่ำต้อยกว่าคนภาคกลาง

1.2.2 ความคับข้องใจ สืบเนื่องจากการ

ที่คนพลัดถิ่นมักถูกดูถูกเหยียดหยาม จึงทำให้คนพลัดถิ่นเกิดความคับข้องใจอันทำให้เกิดความเครียด ตัวละครที่มีภาวะคับข้องใจสูงที่สุดนั่นคือ “สร้อยฟ้า” เนื่องจากสร้อยฟ้าเป็นคนพลัดถิ่นที่เปลี่ยนแปลงจากสถานะเจ้ามาเป็นสะใภ้สามัญชน มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับคนภาคกลาง และประคบกับนิสัยเดิมของสร้อยฟ้าที่เป็นเจ้าและเอาใจตนเอง เมื่อสร้อยฟ้าถูกตำว่าหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ นานาที่เป็นการดูถูก จึงทำให้สร้อยฟ้าเกิดความคับข้องใจ ดังเช่นตอนที่ศรีมาลาและ

สร้อยฟ้าทำขนมเบื้อง ปรากฏว่าขนมเบื้องของศรีมาลา
ได้รับคำชื่นชม แต่ขนมเบื้องของสร้อยฟ้ากลับถูกทั้ง
ทองประศรี พลายชุมพล และแม้แต่บ่าวไพร่ในบ้าน
หัวเราะเยาะ เหตุการณ์นี้ทำให้คนพลัดถิ่นอย่างสร้อยฟ้า
ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกับคนภาคกลางได้รับความกดดัน
จนเกิดความคับข้องใจ

นอกจากเหตุการณ์ข้างต้นแล้ว ถ้อยคำที่สร้อยฟ้า
รำพึงรำพันถึงพระราชบิดายังแสดงให้เห็นภาวะความคับข้องใจ
และสภาพจิตใจของนางได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

โอ้อวนิจจาตัวกู้อยู่

ไม่คิดเลยเมื่อพ่อพามาถวาย

จะถูกทั้งตีดาประดาตาย

แสนอายุสุดอย่างแล้วครั้งนี้

พ่อแม่อยู่ไกลไม่เหลียวเห็น

จะได้ใครฟ้อนเชิญให้กูนี้

จะพึงผัวดังเอาตัวพุ่มอัคคี

เขาขี้เหยียบย่ำดังสับปลา

...

เหมือนลอยคว้างอยู่กลางทะเลไหล

จะวายไปพึ่งพิงตลิ่งสุด

จะพึงตอต่อหลักก็หักทुरु

จะต้องมุดตัวเร้นเป็นเรือดไร

(ขุนช้างขุนแผน : 917)

จากตอนที่ยกมาแสดงให้เห็นได้ว่านางสร้อยฟ้า
มีความคับข้องใจมาก นางรู้สึกว่าการอยู่ตัวคนเดียว
ไร้ญาติขาดมิตร ไม่มีที่พึ่ง ตรงนี้จึงแสดงให้เห็นภาวะ
คับข้องใจและสภาพจิตใจของคนพลัดถิ่นได้เป็นอย่างดี
อย่างไรก็ตามกรณีของสร้อยฟ้าส่วนหนึ่งเกิดจากนิสัย
ของนางเองที่แสนงอนเอาแต่ใจตนเอง และชอบใช้อารมณ์
จึงทำให้ไม่มีใครเอ็นดูนาง เมื่อนางทำผิดทุกคน
จึงรวมกันด่าทอนางด้วยความรุนแรง

**1.2.3 ความแปลกแยกจากสังคมและ
วัฒนธรรมของสถานที่ใหม่** เนื่องจากคนพลัดถิ่น
ที่ถูกกวาดต้อนมานั้นเป็นคนที่มาจากทางเหนือหรือที่ใน
เรื่องขุนช้างขุนแผนเรียกว่า “ลาว” ซึ่งมีวัฒนธรรมด้าน

ต่างๆ แตกต่างจากคนภาคกลาง จึงส่งผลให้คนพลัดถิ่น
เกิดความแปลกแยกจากสังคมเมือง ดังนี้

- ความแปลกแยกของนางสร้อยฟ้ากับ

วัฒนธรรมประเพณีของคนภาคกลาง เนื่องจาก
นางสร้อยฟ้าเป็นเจ้าหญิงจากเชียงใหม่ แต่ต้องมาเป็น
ลูกสะใภ้ของสามัญชนภาคกลาง นางจึงเกิดความกังวลใจ
เรื่องประเพณีของคนภาคกลางจึงทำให้เกิดความแปลกแยก
กับวัฒนธรรมของคนภาคกลางและแปลกแยกกับ
สถานะของตนเองที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป ดังบทประพันธ์
แสนทุกขอยู่แต่ที่จะมีผัว

พระทูนหัวก้อยหาเคยไม่

จะดูการเรือนเหย้าเขาช่างไทย

จะอย่างไรก็ไม่รู้ประเพณี

ก็จะถูกติฉินนินร้าย

อภัยศอดายชาวกรุงศรี

สำหรับเขาค่อนว่าทั้งตาปี

มีแต่จะอับอายขายบาป

(ขุนช้างขุนแผน : 782)

ตอนที่ยกมานอกจากแสดงให้เห็นความแปลกแยก
แล้ว ยังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่นที่สร้อยฟ้า
รู้ตนเองว่า หากทำสิ่งใดไม่ถูกต้องตนเองก็จะถูกดูถูก
และถูกหัวเราะเยาะได้ แสดงให้เห็นว่าคนภาคกลางไม่ให้
เกียรติคนลาวหรือคนพลัดถิ่น นอกจากตอนนี้แล้วตอนที่
สร้อยฟ้าทำขนมเบื้องซึ่งนางไม่เคยทำมาก่อนนางจึงมี
ความอึดอัดใจ ตรงนี้ก็แสดงให้เห็นว่านางเกิดความ
แปลกแยกกับวัฒนธรรมการทำอาหารของคนภาคกลาง
ดังนี้

ศรีมาลาละเลงแผ่นบางบาง

แซะใส่จานวางออกไปให้

สร้อยฟ้าไม่สันทัดอึดอัดใจ

ปามแบ่งใส่ไฉ้หน้าหนาสิ้นดี

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

ดังนั้นสรุปได้ว่าความแปลกแยกที่เกิดขึ้นกับ
คนพลัดถิ่นคือความแปลกแยกระหว่างความเป็นตัวตน
วัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมของคนภาคกลาง โดยเฉพาะ

วัฒนธรรมการทำอาหารและการกินและความแปลกแยกกับสถานะใหม่ของตนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

1.2.4 **ฐานะของคนพลัดถิ่น** ฐานะของผู้หญิงพลัดถิ่นได้แก่ ลาวทอง สร้อยทอง และสร้อยฟ้า นั้นมีฐานะที่ไม่แตกต่างกัน ดังนี้

- **ฐานะของนางลาวทอง** นางลาวทองมีฐานะเป็นเมียรองของขุนแผน เนื่องจากขุนแผนแต่งงานกับวันทองก่อนที่จะได้ลาวทองมาเป็นเมีย ดังนี้

ตัวเป็นเมียน้อยนี้ร่อยยาก
จะออกปากถั่งเถียงก็ไม่ได้
ผิวเขาเขาจะเข้าด้วยกันไป
ถ้ารักใคร่ไปตลอดพอรอดตัว

(ขุนช้างขุนแผน : 211)

ตอนที่ยกมานี้เป็นตอนที่ลาวทองรู้ว่าบิดาจะยกตนให้ขุนแผน ซึ่งลาวทองรู้ว่าตนต้องมาอยู่ในฐานะเมียน้อย ซึ่งนางก็รู้ว่าฐานะของเมียน้อยย่อมได้รับความเดือดร้อน ถูกเมียหลวงข่มเหง ซึ่งขุนแผนก็ยอมรับว่าตนมีเมียอยู่แล้ว และจะดูแลลาวทองให้สมฐานะ

- **ฐานะของสร้อยทอง** สร้อยทองเป็นธิดาของพระเจ้าล้านช้าง นางสร้อยทองเป็นหญิงสาวพลัดถิ่นที่มีฐานะสูงสุดเมื่อเทียบกับลาวทองและสร้อยฟ้า เพราะนางยังได้คงสถานะความเป็นกษัตริย์และมีฐานะเป็นบาทบริจาริกาของกษัตริย์แต่อย่างไรก็ตามบาทบริจาริกาก็คือ “เมียรอง” ของกษัตริย์นั่นเอง ดังนี้

แล้วหันมาปราศรัยนางสร้อยทอง
อย่าหม่นหมองจะเลี้ยงให้งามหน้า
สมเป็นราชบุตรศรีสัตนา
ซึ่งบิดายกให้ด้วยไมตรี

(ขุนช้างขุนแผน : 779)

- **ฐานะของนางสร้อยฟ้า** สร้อยฟ้าเป็นคนพลัดถิ่นที่พบความเปลี่ยนแปลงทางสถานะมากที่สุดกล่าวคือจากมีสถานะเป็นกษัตริย์ต้องกลายมาเป็นสะใภ้คนสามัญชน และถึงแม้นางจะเป็นเมียพระราชทานที่มียศศักดิ์สูงกว่าศรีมาลา และเป็นเมียที่มีสิทธิ์ตามพระไวยไปถือเอาพระพิพัฒน์สัจจาในพระบรมมหาราชวัง แต่นาง

ก็เป็นเมียที่พระไวยไม่ได้อีก เนื่องจากพระไวยรักศรีมาลาอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นสรุปได้ว่าแม่นางสร้อยฟ้าจะเป็นเมียพระราชทานแต่ก็เป็นเมียที่ไม่ได้รับความรักจากสามี ดังนี้

เล่าความตามกระแสแก่พระพิจิตร

ว่าพระองค์ทรงฤทธินั้นตรัสว่า

จมีนไวยไม่มีภรรยา

จะประทานสร้อยฟ้าแก่หมื่นไวย

ลูกทูลว่าเมียมีชื่อศรีมาลา

รับสั่งว่ามีอีกก็มีได้

ให้มีตราหาเจ้าคุณมากองไกร

จะโปรดให้แต่งงานศรีมาลา

(ขุนช้างขุนแผน : 797)

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นที่เป็นผู้หญิงที่มาจาก “ลาว” ทางเชียงใหม่ มักมีฐานะเป็น **เมียรองเสมอ** ซึ่งเมียเอกก็คือคนไทย และถึงแม้คนพลัดถิ่นจะมีฐานะเป็นเมียพระราชทาน แต่ก็เป็นเมียที่สามีไม่ได้อีก การให้คนพลัดถิ่นมีฐานะรองคนเมืองเสมอ แสดงนัยของการดูถูกและการกดให้คนพลัดถิ่นมีฐานะต่ำกว่าคนเมือง แม้ว่าตามประเพณีผู้ชายจะมีเมียได้หลายคนก็ตาม ฐานะเมียรองและเมียที่สามีไม่ได้อีกที่คนพลัดถิ่นได้รับเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อกวีชีวิตของคนพลัดถิ่น

2. อัตลักษณ์และพื้นที่ของคนพลัดถิ่น

2.1 **อัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น** อัตลักษณ์คือความเป็นตัวตนของคนพลัดถิ่น อัตลักษณ์ที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เด่นชัดที่สุดคือ “การสูญเสียอัตลักษณ์” ตัวละครที่แสดงให้เห็นการสูญเสียอัตลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดคือ “สร้อยฟ้า” ดังนี้

- **การสูญเสียอัตลักษณ์ด้านสถานะทางสังคม** สร้อยฟ้าเป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นการสูญเสียอัตลักษณ์ด้านนี้ชัดเจนที่สุด เนื่องจากสร้อยฟ้าแต่เดิมมีสถานะเป็นราชธิดาของเจ้าเชียงใหม่ แต่สร้อยฟ้าต้องสูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นเจ้าและได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นเมียของสามัญชน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เจ้าเชียงใหม่ได้ฟังรับสั่งขอ
รันทศทัตฤทัยให้ไหวหวั่น
เสียดายศักดิ์สุริวงศ์พงศ์พันธุ์
อึดอันมิใคร่ออกซึ่งวาจา
นึกถึงสร้อยฟ้านิจจาเอ๋ย
ไม่ควรเลยจะระคนลงปนข้า
ครั้นขัดก็จะต้องเบี่ยงบาบาท
จึงกราบทูลพระกรุณาด้วยจำใจ
(ขุนช้างขุนแผน : 781)

การสูญเสียอัตลักษณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชีวิตของสร้อยฟ้ามาก เนื่องจากสถานะเป็นกษัตริย์ทำให้สร้อยฟ้ามีอำนาจ นางจึงเอาแต่ใจตนเองได้ แต่เมื่อนางสูญเสียอัตลักษณ์ดังกล่าวไปแล้วนางจึงไม่มีอำนาจเช่นเดิม แต่นางยังคงมีพฤติกรรมเช่นเดิม นี่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นางมักถูกทอของประศรีคำทออยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง

- **การสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม**
เมื่อสร้อยฟ้ามาใช้ชีวิตอยู่ในภาคกลาง แม้นางจะไม่เต็มใจ แต่นางก็ถูกวัฒนธรรมของคนภาคกลางครอบงำ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่านางสูญเสียอัตลักษณ์คือ “การทำขนมเบื้อง” เนื่องจากนางเป็นชาวเหนือจึงไม่มีการทำขนมเบื้องแบบภาคกลาง แต่เมื่อพระไวยสั่งให้ทำในฐานะที่เป็นเมียนางก็ต้องทำ จึงแสดงให้เห็นว่าสร้อยฟ้าได้สูญเสียอัตลักษณ์ของชาวเชียงใหม่ไป ดังตัวอย่าง

ศรีมัลลาละเลงแผ่นบางบาง
ตะไใส่จานวางออกไปให้
สร้อยฟ้าไม่สันทัดอดใจ
ปามแป้งใส่ไล่หน้าหนาสิ้นดี
พลายชุมพลจึงว่าพี่สร้อยฟ้า
ทำขนมเบื้องหนาเหมือนแป้งจี
พระไวยตอบว่าหนาหนาดี
ทองประศรีว่ากูไม่เคยพบ
ลาวทำขนมเบื้องผัดเผือกไทย
แผ่นผ้อยมันกระไรดังต้มกบ
ตะไ่ม้วนเข้ามาเท่าขาพบ

พลายชุมพลเดินหรวบหัวออกไป
(ขุนช้างขุนแผน : 904)

2.2 พื้นที่ของคนพลัดถิ่น พื้นที่ของคนพลัดถิ่นคือสถานที่หรือความคิด ความทรงจำที่ทำให้คนพลัดถิ่นได้แสดงความเป็นตัวตนของตนเองออกมา สำหรับเรื่องพื้นที่ที่พบในเรื่องขุนช้างขุนแผนคือ การแย่งชิงพื้นที่และการผัดตานที่ พื้นที่ชั่วคราว ดังรายละเอียด

การแย่งชิงพื้นที่ ตัวละครคู่ที่แสดงให้เห็นการแย่งชิงพื้นที่ระหว่างคนเมืองกับคนพลัดถิ่นที่มีฐานะเป็นเมียเอกและเมียรอง ได้แก่ วันทองกับลาวทอง และศรีมัลลากับสร้อยฟ้า การแย่งชิงพื้นที่ในที่นี้เทียบเท่าได้กับการแย่งชิงความรักและการยอมรับจากสามีนั่นเอง โดยเฉพาะภรรยาที่เป็นคนพลัดถิ่นถ้าสามารถช่วงชิงพื้นที่ได้ก็จะมีชีวิตที่มีความสุข ดังนี้

- **การแย่งชิงพื้นที่ระหว่างวันทองกับลาวทอง** เป็นการแย่งชิงพื้นที่ระหว่างเมียเอกอย่างวันทองกับเมียรองอย่างลาวทอง การแย่งชิงพื้นที่ครั้งนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่วันทองกับลาวทองได้พบกัน และเกิดการทะเลาะวิวาทกัน เนื่องจากลาวทองได้ห้ามขุนแผนไม่ให้ไปทำร้ายขุนช้าง วันทองโกรธจนถึงขั้นจะทำร้ายร่างกายลาวทอง ดังนี้

แม้นหญิงอื่นหมั้นแสนก็ทำเนา
จะชิงรักหักเห่าพี่ไม่ว่า
นี่มาชิงเจ้าพินนิมนวลตา
เหมือนมันแขวะควักคว่าเอาหัวใจ
อ้ายพวกไพร่นั่งเฝ้าอยู่พรั่งพร้อม
ลูกไปล้อมบ้านไว้อย่าเข้าได้
ซักดาบแกว่งกวัดด้วยขัดใจ
จะไล่ฟันเสียให้สิ้นทั้งสุพรรณ
ครานี้ลาวทองอยู่ในม่าน
เห็นผิวเดือดดาลจนตัวสั่น
ตกใจกลัวจะไปไล่ฟาดฟัน
เผยม่านออกมาทั้งขุนแผนไว้
งัดก่อนผ่อนคิดให้จงดี
ฟังคำเมียนี่อัชฌาภัย

บ้านเมืองมีชื่ออื้ออึงไย
ไปไหนจะพ้นฝีมือกัน
(ขุนช้างขุนแผน : 275)

และ

ว่าพลางขวยแขนเจ้าลาวทอง
ขุนแผนร้องอย่าอย่าเอามือกัน
ลาวทองหลีกหลบตบไม่ทัน
ชวนขุนแผนนั้นเข้าเต็มมือ
เออก็ดูเอาเถิดกระไรนี่
ไม่กลัวพี่บ้างเจียวทีเดียวหรือ
ยิ่งห้ามยิ่งลามดังไฟฮือ
ดีก็ดื้อเข้ามาจะเป็นไร
(ขุนช้างขุนแผน : 279)

การแย่งชิงพื้นที่ครั้งนี้บุคคลที่เป็นฝ่ายชนะคือ ลาวทอง “คนพลัดถิ่น” เนื่องจากลาวทองสามารถควบคุม อารมณ์ได้มากกว่า ไม่ใช้กำลังในการต่อสู้ในขณะที่วันทอง เป็นคนเจ้าถิ่นและพยายามเรียกพวกพ้องให้มาตบลาวทอง ลาวทองจึงช่วงชิงพื้นที่ไปได้ จากตอนนี้นั้นเห็นได้ว่าการที่ ขุนแผนพาลาวทองซึ่งเป็นคนพลัดถิ่นมาที่บ้านทำให้ ลาวทองกลายเป็นคน “ผิดสถานที่” ถูกดูถูกและคำทอ จากคนเมืองอย่างวันทอง แต่เมื่อขุนแผนพาลาวทอง ไปอยู่กับทองประศรีที่กาญจนบุรี ลาวทองก็ไม่ได้เป็น คนผิดสถานที่ เนื่องจากลาวทองสามารถปรับตัวเข้ากับ ทองประศรีได้ จึงอยู่กับทองประศรีได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นกรณีของลาวทองกับวันทองสรุปได้ว่า คนพลัดถิ่นถ้าหากควบคุมอารมณ์ได้มากกว่าคนเมือง คนพลัดถิ่นก็มีสิทธิ์ชนะในการช่วงชิงพื้นที่ และถ้าหาก คนพลัดถิ่นไม่อยู่ผิดสถานที่และสามารถปรับตัวได้ คนพลัดถิ่นก็สามารถที่จะมีวิถีชีวิตที่มีความสุขได้

- การแย่งชิงพื้นที่ระหว่างศรีมาลา กับ สร้อยฟ้า การแย่งชิงพื้นที่ของคู่นี้มี 2 เหตุการณ์ที่สำคัญ คือ การทำขนมเบี๊ยะ และการทำเสน่ห์ อย่างไรก็ตาม ผู้แต่งได้แสดงทัศนะไว้ว่าการที่มีเมีย 2 คนก็ต้องมีการ แก่งแย่ง นั่นก็คือการแย่งชิงพื้นที่นั่นเอง ดังนี้

อันชายหนุ่มเมียสองมักพร้อมแพรง
หม่อมเมียพานจะแข่งแย่งหม่อมผัว
จึงเกิดเป็นเชิงชั้นกันในตัว
ยิ่งใครเข้าตละยั่วให้หนักไป
(ขุนช้างขุนแผน : 903)

◆ เหตุการณ์แรกการทำขนมเบี๊ยะ

เหตุการณ์นี้เกิดจากพระไวยเล่นหมากรูกกับพลายชุมพล และพนันกันว่าถ้าพระไวยแพ้จะให้สร้อยฟ้ากับศรีมาลา ทำขนมเบี๊ยะให้กิน ดังนั้นการทำขนมเบี๊ยะจึงเป็นการแย่งชิง พื้นที่ การแย่งชิงพื้นที่ในครั้งนี้ศรีมาลาเป็นฝ่ายชนะ เนื่องจากศรีมาลาเป็นคนเมืองที่มีความสามารถทางด้าน การทำอาหารอยู่แล้ว แต่คนพลัดถิ่นอย่างสร้อยฟ้ามี วัฒนธรรมที่แตกต่างกันและสถานะเดิมของนางที่เป็น เจ้านางจึงไม่มีความสามารถทางด้านอาหาร ดังนี้

ลาวทำขนมเบี๊ยะผิดเมืองไทย

แผ่นผ้อยมันกระไรดังต้มกบ
แะม้วนเข้ามาเท่าขาบท
พลายชุมพลดินหรวบหัวร่อไป
ฝ่ายนางศรีมาลาขายตาดู
ทั้งข้าไทนิ่งอยู่ไม่นิ่งได้
อิโหมร้องว้ายซ้อยอายใจ
ลืมไปคิดว่าทำขนมครก

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

จากการที่สร้อยฟ้ามักถูกตำว่า ดูถูกอยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่าสร้อยฟ้ามีสถานะเป็น “คนผิดสถานที่” คือเป็นคนพลัดถิ่นที่อยู่ผิดสถานที่ จึงทำให้สร้อยฟ้ามี สถานะไม่ต่างไปจาก “คนขายขอบ” ของครอบครัวของ พระไวย ซึ่งนางไม่ได้รับการยอมรับและยกย่องจาก คนในบ้าน มีเพียงนางไหมพินิจของนางเท่านั้นที่อยู่ เคียงข้างนาง แต่การที่นางถูกผลักให้เป็นคนขายขอบ ส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐานนิสัยดั้งเดิมของนางเอง

◆ เหตุการณ์ที่สองการทำเสน่ห์ สร้อยฟ้า

ในฐานะคนพลัดถิ่นที่สูญเสียอัตลักษณ์ทางสถานะเดิม ถูกตำทอ ดูถูก จากทั้งพระไวย ศรีมาลา พลายชุมพล ทองประศรี และป่าวไพร่ในบ้าน ทั้งหมดนี้จึงทำให้นาง

เกิดความคับข้องใจ จนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ นางจึงได้ตัดสินใจให้เถรवादทำเสน่ห์ให้ การทำเสน่ห์จึงเป็นการช่วงชิงพื้นที่ในครั้งที่สอง การช่วงชิงพื้นที่ครั้งนี้สร้อยฟ้าเป็นผู้ชนะ ดังนั้นการทำเสน่ห์จึงมีสถานะเป็น “พื้นที่ชั่วคราว” ของสร้อยฟ้า ที่ทำให้สร้อยฟ้าได้รับความสุข และความรักจากพระไวย และศรีมาลา กลับเป็นฝ่ายถูกกระทำจากพระไวย ดังนี้

ครานั้นจึงพระไวยบรรณา
เสด็จขึ้นอภิเษกจากที่
ให้คิดถึงสร้อยฟ้านารี
ทุกนาที่รำพึงถึงแต่นาง
ให้ขุนเคียดเกลียดชังศรีมาลา
มันจะคิดริษยาอย่างไรบ้าง
กลับถึงเคหาหมาหอกกลาง
สองนางออกนั่งอยู่พร้อมกัน

(ขุนช้างขุนแผน : 933)

ดังนั้นสามารถสรุปเรื่องอัตลักษณ์และพื้นที่ของ คนพลัดถิ่นได้ว่า การสูญเสียอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่นในขุนช้างขุนแผนที่ปรากฏเด่นชัดคือสร้อยฟ้า สูญเสียอัตลักษณ์เรื่องสถานะและวัฒนธรรม คนพลัดถิ่นที่ไม่ได้อยู่ผิดสถานที่ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ และปรับตัวได้ ก็สามารถมีชีวิตที่มีความสุขได้ เช่น ลาวทอง และสร้อยทอง สำหรับคนพลัดถิ่นที่ไม่สามารถช่วงชิงพื้นที่ได้ก็จะมี ความสุขในการใช้ชีวิต กลายเป็นคนผิดสถานที่และถูก ผลักให้เป็นคนชายขอบ จนส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ และหาทางออกด้วยการสร้างพื้นที่ชั่วคราวดังเช่นกรณีของสร้อยฟ้า

3. บทบาทและจุดจบของคนพลัดถิ่น

3.1 บทบาทของคนพลัดถิ่น บทบาทของ คนพลัดถิ่นที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนได้แก่บทบาท การเป็นตัวละครประกอบ ดังนี้รายละเอียดต่อไปนี้

บทบาทของตัวละครประกอบ ตัวละคร ที่ปรากฏบทบาทของการเป็นตัวละครประกอบที่ชัดเจนมี 2 ตัวคือ นางลาวทอง และนางสร้อยฟ้า ซึ่งตัวละคร

ประกอบทั้ง 2 ตัวนี้ ส่งผลกระทบต่อชีวิตของตัวละครเอก คือทำให้ชีวิตของตัวละครเอกต้องพบกับความพลิกผัน ดังนี้

3.1.1 นางลาวทอง นางลาวทองมีบทบาท เป็นตัวละครประกอบกับวันทอง ซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้ชีวิตของวันทองต้องพลิกผัน ทำให้ขุนแผนตัดขาดวันทอง ทำให้วันทองต้องตกเป็นเมียของขุนช้าง อันเป็นเหตุให้เกิดการแย่งชิงตัวนางวันทองไปมาระหว่างขุนช้างกับขุนแผน จนวันทองถูกตัดสินประหารชีวิตในที่สุด

นอกจากลาวทองจะทำให้ชีวิตของวันทอง ต้องพลิกผันแล้ว นางยังมีส่วนทำให้ขุนแผนมีชะตาชีวิตที่พลิกผันเช่นกัน เนื่องจากคราวที่นางป่วยขุนแผนได้ฝากเวรขุนช้างและไปเยี่ยมนาง แต่ขุนช้างทูลพระพันวษาว่าขุนแผนหนีเวรจึงเป็นเหตุให้พระพันวษาสั่งให้นางลาวทอง มาเป็นคนปักไหมในวัง ต่อมาเมื่อขุนแผนให้เจมีศรีทูลขออภัยโทษให้ลาวทอง พระพันวษาจึงโกรธขุนแผนและสั่งให้จำคุกขุนแผน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลาวทองเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ขุนแผนติดคุก ดังนี้

ถ้าตามใจยอมให้อีลาวทอง
จะจองหองเย่อหยิ่งขึ้นหนักหนา
เป็นว่าไรไม่ขัดสักเวลา
ทีหลังจะชะล่าไม่เกรงใคร
เฮ้ยเอาตัวมันไปส่งไว้คุก
ประทุท้ห่าประการหมดยาลดให้
เชื่อมหัวตะปูเข้าให้หนาใจ
สั่งเสร็จเสด็จในที่ไสยา

(ขุนช้างขุนแผน : 495-496)

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นอย่างลาวทองมี บทบาทเป็นตัวละครประกอบของวันทอง ซึ่งทำให้ทั้งชีวิตของวันทองและขุนแผนพบกับความพลิกผัน

3.1.2 สร้อยฟ้า สร้อยฟ้ามีฐานะเป็น ตัวละครประกอบของศรีมาลา และจากการทำเสน่ห์ของ สร้อยฟ้าทำให้เกิดผลกระทบต่องานศรีมาลาและพระไวย ดังนี้

- ผลกระทบต่อชีวิตของศรีมาลา การทำ

เสน่ห์ของสร้อยฟ้าทำให้ศรีมาลาเปลี่ยนสถานภาพจากเมียที่พระไวยรักกลายเป็นเมียที่พระไวยไม่รัก พระไวยจึงใช้ทั้งถ้อยคำคำทอและใช้กำลังทำร้ายร่างกายศรีมาลา นอกจากพระไวยแล้วทองประศรีที่เคยรักศรีมาลาก็กลับเป็นเกลียดศรีมาลา ซึ่งทำให้ศรีมาลามีวิถีชีวิตที่ยากลำบากขาดที่พึ่งพิง

- ผลกระทบต่อชีวิตของพระไวย เมื่อ

พระไวยถูกเสน่ห์หึงหวั่นจึงได้เปลี่ยนไป ทำร้ายศรีมาลาและพลายชุมพล ทั้งหยาบหยามจาบจ้วงใส่เจมื่นศรีและนางบุษบา พ่อแม่นางศรีมาลาที่ขุนแผนเคารพเหมือนพ่อแม่ตนเอง เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ทำให้ขุนแผนโกรธพระไวยมาก ขุนแผนจึงร่วมมือกับพลายชุมพลปลอมตัวเป็นมอญใหม่เพื่อมาฆ่าพระไวย ดังนี้

ขุนแผนแค้นใจดังไฟฟ้า

ขับม้าวิ่งว้างดังกังหัน

คู่ก่อร่องไปแต่ไกลกัน

ชุมพลจับให้มันพ่อพี่น้อง

(ขุนช้างขุนแผน : 1003)

จากตอนที่ยกมาเห็นได้ว่าสร้อยฟ้าเป็นเหตุให้พ่อลูกต้องฆ่ากัน และหากพระไวยไม่สามารถควมม้าหนีได้ทัน พระไวยก็คงถูกขุนแผนฆ่าตาย เห็นได้วาบตาพาทของคนที่พลัดถิ่นอย่างสร้อยฟ้าส่งผลกระทบกับตัวละครอื่นเป็นอย่างมาก นอกจากศรีมาลาและพระไวยแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อพลายชุมพล ขุนแผน เจมื่นศรี นางบุษบา อีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทตัวละครปรีกษะของลาวทองกับสร้อยฟ้า พบว่าบทบาทของลาวทองส่งผลกระทบกับจำนวนตัวละครน้อยกว่าบทบาทของสร้อยฟ้า กล่าวคือบทบาทของลาวทองส่งผลกระทบให้เกิดเหตุการณ์ใหญ่ 2 เหตุการณ์ จากนั้นลาวทองก็ถูกลดบทบาทลง แต่สร้อยฟ้ามีบทบาทการเป็นตัวละครปรีกษะชัดเจน และการทำเสน่ห์ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากจนถึงขั้นทำให้คนลงมือฆ่าฟันกัน

นอกจากนี้แล้วยังพบว่าตัวละครบางตัวที่ไม่ได้มีบทบาทมากนักในเรื่องอย่าง “สร้อยทอง” ก็ไม่ได้มีบทบาทเป็นตัวละครปรีกษะ นางสร้อยทองไม่ได้เป็นตัวละครหลักในเรื่องขุนช้างขุนแผน อีกทั้งนางมีสถานะเป็นชนชั้นเจ้านาย จึงไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับครอบครัวของขุนแผน แต่หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าสร้อยทองมีบทบาทที่สำคัญกับเรื่องขุนช้างขุนแผนดังนี้

- เป็นชนวนทำให้เกิดศึกเชียงใหม่

เนื่องจากพระเจ้าเชียงใหม่ได้ส่งสารไปขออนางสร้อยทองจากพระเจ้าล้านช้าง แต่พระเจ้าล้านช้างไม่ยินยอมและได้ยกนางสร้อยทองให้แก่สมเด็จพระพันวษา พระเจ้าเชียงใหม่จึงได้ส่งคนไปชิงตัวนางสร้อยทองมา ทำให้พระพันวษาต้องจัดทัพมาปราบพระเจ้าเชียงใหม่และชิงตัวนางสร้อยทองคืน

- เป็นเหตุทำให้พलयางมได้ทูลขอ

พระราชทานอภัยโทษให้กับขุนแผน และเป็นการเปิดโอกาสให้พलयางมได้แสดงความสามารถ เนื่องจากสมเด็จพระพันวษาได้ประกาศหาผู้ที่จะนำทัพไปรบกับเชียงใหม่ เพื่อชิงตัวนางสร้อยทองคืนมา พलयางมจึงได้อาสาและทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ขุนแผนไปช่วยรบ

- เป็นเหตุให้สร้อยฟ้าถูกกวาดต้อนมา

ที่พระนครศรีอยุธยา และพระพันวษาประทานนางสร้อยฟ้าให้เป็นเมียพระไวย อันเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในครอบครัวของพระไวยตามมา

ดังนั้นสรุปได้ว่าแม้ตัวสร้อยทองเองจะมีบทบาทที่ไม่โดดเด่น แต่ตัวนางเองกลับเป็นต้นเหตุของเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ การเกิดศึกเชียงใหม่ พलयางมอาสาและขออภัยโทษให้ขุนแผน และเป็นเหตุให้สร้อยฟ้าถูกกวาดต้อนจนได้เป็นเมียพระไวย

3.2 จุดจบของตัวละครพลัดถิ่น

คนพลัดถิ่นในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีจุดจบต่างๆ กัน สร้อยทองหมดบทบาทตั้งแต่ได้รับแต่งตั้งเป็นบาทบริจาริกา ลาวทองมีจุดจบที่ดีได้อยู่กับครอบครัวของขุนแผนอย่างมีความสุขเนื่องจากนางสามารถปรับตัวได้ สำหรับสร้อยฟ้ามีจุดจบที่เด่นชัดที่สุด

สร้อยฟ้าได้ทำเสน่ห์ซึ่งการทำเสน่ห์เปรียบเสมือน
พื้นที่ชั่วคราวของนาง เมื่อนางถูกจับได้ว่าทำเสน่ห์จึงเท่ากับ
นางถูกทำลายพื้นที่ เมื่อพื้นที่ถูกทำลายลงนางสร้อยฟ้า
จึงไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในสถานที่นี้ได้อีกต่อไป นางจึง
ถูกตัดสินประหารชีวิตแต่เนื่องจากศรีมาลาขอภัยโทษ
นางจึงถูกเนรเทศ

สรุป

จากการศึกษาเรื่องสามนางผู้พลัดถิ่นในขุนช้าง
ขุนแผนสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นในเรื่องนี้เรียกว่า “ลาว”
สาเหตุหลักที่ทำให้กลายเป็นคนพลัดถิ่นคือ “ภาวะ
สงคราม” ซึ่งคนพลัดถิ่นมักถูกดูถูกจากคนเมือง มีความ
คับข้องใจ ผู้หญิงที่เป็นคนพลัดถิ่นจะมีฐานะเป็นเมียรอง
และเมียที่สามีไม่รัก อันส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ
จนมีบทบาทเป็นปรปักษ์กับตัวละครเอก อันส่งผลให้ตัว
ละครเอกมีชีวิตที่พลิกผัน

บรรณานุกรม

- ขุนช้างขุนแผนเล่ม1-2.(2513).กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2553). **คนพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่อง
ขุนช้างขุนแผน**. ปรับจาก รายงานเรื่อง
คนพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน
วิชาสัมมนาเรื่องขุนช้างขุนแผน (411439)
ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2553
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
ลิขิต กาญจนภรณ์. (2550). **จิตวิทยาเบื้องต้น**.
นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สื่ออินเทอร์เน็ต
ตรีศิลป์ บุญขจร. **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์แนวโพสต์
โคโลเนียล : ความเป็นมา ลักษณะเด่นและ
แนวโน้ม** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1
มีนาคม 2553.สืบค้นได้จาก <[http://www.
phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/
Trisilpa2.pdf](http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/Trisilpa2.pdf)>.